

*INFORMATION-MOTIVATIONAL COMPONENT IN STRUCTURE OF IS PROFESSIONAL-
PERSONAL EXPERIENCE OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC*

In article value of an information-motivational component in structure of is professional-personal experience of the future teacher of music is analysed. Factors which provide efficiency of formation of an information-motivational component in the course of the higher pedagogical education are considered.

Key words: is professional-personal experience, an information-motivational component, the future teacher of music.

УДК 373.67:159.923

Ракович В.В.

***ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ
У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА***

У статті розглядаються психолого-педагогічні умови формування професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва у навчально-виховному процесі вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: професійна самооцінка, художник-педагог, рефлексія, навчальна діяльність, гуманізація навчання.

Ефективне становлення професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва пов'язане із створенням певних психолого-педагогічних умов, метою яких є виховання професіонала, спрямованого до саморозвитку через самооцінку своїх професійно важливих якостей. Підставою для виділення педагогічних умов формування професійної самооцінки є спрямованість їх на сприяння становленню таких професійно-особистісних утворень, як позитивний досвід реалізації власного творчого потенціалу, мотивований вибір професійної діяльності, культура рефлексивного мислення, які можна розглядати як базові складові саморуку, саморозвитку майбутнього фахівця.

Аналіз наукових досліджень дозволив встановити, що існує певний науково-методичний багаж, який дозволяє позначити провідні педагогічні умови формування професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва і на цій основі побудувати програму експериментального дослідження.

Проблему формування професійної самооцінки у студентів досліджували Брель П. Ю., Міронова С. Б., Роденкова О. В., Ширапова Д. Д. та ін., професійну самооцінку майбутніх учителів вивчали Кувшинов О. В., Ларіонова М. О., Меженцев О. Ф., Уточкіна О. Ю. Проте на сьогодні проблема формування професійної самооцінки у студентів мистецьких спеціальностей педагогічних закладів освіти, зокрема студентів-художників, практично не розглядалась.

Метою нашої статті є виявлення сукупності психолого-педагогічних умов формування професійної самооцінки у майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.

Відповідаючи сучасному стану педагогічного процесу й розвиваючись залежно від поставлених перед вишем цілей і завдань, психолого-педагогічні умови являють собою результат цілеспрямованого відбору, конструювання, моделювання й застосування елементів змісту методів, прийомів і форм навчання для досягнення тих чи інших психолого-педагогічних цілей [1].

Категорія педагогічні умови визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [8]. Педагогічні умови – це обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу [10, с. 12].

У своїх дослідженнях О. Кувшинов [5] та М. Ларіонова [6] виділяють декілька однакових психолого-педагогічних умов формування адекватної професійної самооцінки у майбутніх учителів: забезпечення розвитку професійної спрямованості; цілеспрямований розвиток професійно-значущих якостей та їх адекватна самооцінка; набуття досвіду професійної діяльності.

Проте М. Ларіонова визначає ще дві умови: використання індивідуальних прийомів формування і регуляції самооцінки у процесі позанавчальної театральної діяльності; ефективність процесу міжособистісних і професійних відносин у позанавчальній театральній діяльності для коригування самооцінки і розвитку особистості педагога у цілому [6]. В останній умові йдеться фактично про розвиток у студентів професійно-особистісної рефлексії і формування на її основі адекватної загальної і професійної самооцінки. У своїй роботі автор доводить істотний вплив творчої діяльності (на прикладі театральної) на загальний і професійний розвиток особистості майбутнього вчителя. М. Ларіонова акцентує увагу на позитивному впливі позанавчальної творчої діяльності на особистість студентів [6], адже вона не є суворо регламентованою, що надає студентам певної свободи у часі, діях, самовираженні, прийнятті рішень та є передумовою розвитку самостійності та відповідальності.

У той же час серед умов формування у студентів професійної самооцінки О. Роденкова виділяє: викладачі вузу володіють необхідною психолого-педагогічною підготовкою, що дозволяє здійснювати діагностику професійної самооцінки студента і корекцію навчально-виховного процесу; створюється необхідне учбове професійне середовище, що дозволяє студентів формувати позитивне відношення до професійної діяльності; викладачі у навчально-виховному процесі формують у взаємодії зі студентами зразки професійної діяльності, практична діяльність студентів відображає зміст навчання у вузі [9].

На нашу думку, остання умова відображає очевидний аспект навчання. Щодо формування зразків професійної діяльності, їх повинен втілювати особистий приклад компетентного викладача. Якщо розглянути даний аспект відносно викладача образотворчого мистецтва, то педагогічна і художня майстерність у сукупності з особистими людськими якостями виступатимуть більш переконливим еталоном для студентів-художників ніж абстрактна модель ідеального професіонала. Модель ідеального педагога професіонала запропонована М. Міроновою [7] з тією умовою, що деякі якості етальної особистості можуть змінюватися залежно від різних факторів, таким чином подана модель здається нам досить дифузною.

Вивчаючи проблему педагогічної підтримки процесу становлення професійної самооцінки, П. Брель виокремлює такі умови її успішності: клімат у колективі, заснований на взаєморозумінні, взаємоповазі та підтримці; стиль педагогічного спілкування і взаємодії, заснований на довірі і пошуку оптимальних, нових шляхів засвоєння необхідних умінь та навичок; визнання цінності іншої особистості [3].

Як бачимо, усі дані чинники у більшості дослідників об'єднані у таку умову, як створення гуманного навчально-виховного середовища, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах викладачів та студентів.

Важливою умовою становлення професійної самооцінки майбутніх фахівців П. Брель вважає розвиток професійних умінь та навичок, оскільки головним завданням освіти є виховання професіонала [3]. На наш погляд, це один з ключових аспектів формування професійної самооцінки, який вимагає створення ефективної технології професійного навчання і відповідного методичного забезпечення.

Н. Барська, працюючи зі студентами-менеджерами, визначила наступні педагогічні умови формування адекватної самооцінки: гуманістичні взаємини між викладачами і студентами; розвиток самостійності і активності студента; обов'язкове поєднання учбової і безперервної практичної діяльності студентів [2]. Зв'язок теорії з практикою забезпечує особистісний і професійний розвиток студента, відповідно на основі досвіду практичної

діяльності формується професійна самооцінка. У майбутніх художників-педагогів у процесі вивчення спеціальних дисциплін наявний стабільний зв'язок теорії з практикою, адже основною формою роботи у майстерні є практичне заняття.

І. Ільїна у своєму дослідженні виділяє зовнішні та внутрішні умови формування у студентів самооцінки готовності до професійної діяльності. До зовнішніх умов відносяться визначення мети професійної підготовки, виділення вузлових одиниць педагогічної діяльності та їх завдань, моделювання, практична реалізація і оцінка результатів учбової професійно-педагогічної діяльності студента [4].

Ми розуміємо ці умови як етапи процесу саморозвитку студентів педагогічних спеціальностей, де основними елементами є свідомий підхід до визначення цілей і завдань навчання, планування діяльності і аналіз отриманих результатів – саморефлексія. Означені умови можуть ефективно стимулювати формування професійної самооцінки у майбутніх художників-педагогів.

До внутрішніх умов відносяться активність, мотивація, здібності, внутрішня позиція по відношенню до зовнішніх дій, рефлексія, самооцінка [4]. Отже, внутрішні умови складають індивідуально-психологічні утворення та особливості студента. Для функціонування внутрішніх умов, необхідно аби студенти сприймали навчальний процес як особистісно значущий, чітко усвідомлювали необхідність в отриманні фаху, відчували що майбутня професія є їх покликанням. Це потребує певної методики виховної роботи, наявності цільових установок та створення гуманного середовища навчання.

І. Ільїна, як особливо значну педагогічну умову, окремо виділяє оцінку результатів практичної діяльності, яка включає самооцінку і взаємооцінку [4]. Дана умова у майбутніх художників-педагогів реалізується під час планових переглядів учбових робіт, також ефективним методом розвитку аналітико-рефлексивних здібностей може стати колективний аналіз аудиторних і домашніх робіт під час практичних занять.

Таким чином, за певних педагогічних умов, студенти можуть відчутти й усвідомити себе компетентними у майбутній професійній діяльності, що буде сприяти їх особисто-професійному розвитку. Це забезпечується поетапно (проектувальний етап, практико-діяльнісний етап) у процесі цілеспрямованого формування у студентів професійної самооцінки, яке здійснюється як взаємозв'язана діяльність викладача та студентів при організації відповідних зовнішніх і внутрішніх умов.

Вивчаючи загальну і професійну самооцінку студентів вузів, С. Міронова визначила наступні психолого-педагогічні умови її формування: створення гуманного професійно-педагогічного простору; забезпечення самореалізації і рефлексії суб'єктів педагогічного процесу; створення матеріально-технічної бази: а) наявність сучасних інформаційних засобів та програмних продуктів, б) створення учбових бібліотек, картотеки, архіву [7].

Наявність міцної матеріально-технічної бази є очевидною необхідністю існування, конкурентоспроможності та розвитку будь-якого вузу. Але що стосується програмно-методичного забезпечення навчального процесу, то воно потребує постійного оновлення та адаптації до умов, які висуває життя.

Для нашого дослідження доцільно виявити умови, які будуть сприяти максимальному розвитку особистості для продуктивної професійної реалізації й успішного здійснення соціального і професійного призначення студента як майбутнього фахівця. У зв'язку з цим у процесі художньо-педагогічної підготовки необхідне активне залучення студентів до самовиховання, самонавчання, розвитку комунікативних і рефлексивних навичок, актуалізація професійної цілеспрямованості.

Ураховуючи особливості процесу навчання художників-педагогів, ми виділяємо низку дидактичних аспектів формування професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва, до яких відносяться: єдність навчання і виховання студентів; фундаментальність освіти майбутніх художників-педагогів у сукупності гуманітарної, психолого-педагогічної та спеціальної підготовки; диференціація й індивідуалізація навчального процесу; діяльний принцип підготовки майбутнього фахівця; удосконалення

змісту навчання, його інтенсифікація і застосування активних методів навчання; включення студентів у процес самоосвіти, самопізнання і самовиховання, як невід'ємної частини формування професійної самооцінки та створення умов для самовдосконалення майбутнього викладача образотворчого мистецтва; впровадження у практику роботи самостійної роботи студентів, як найбільш важливого елементу у формуванні самооцінки; створення умов для розвитку особистого, а особливо творчого потенціалу майбутнього художника-педагога; наявність свободи вибору в учбовому процесі, як складової особисто-орієнтованої технології навчання.

Виходячи з того, що набуття досвіду професійної діяльності і практична діяльність студентів сприяє об'єктивізації їх самооцінки й адекватності рефлексії, це виступає важливою педагогічною умовою формування професійної самооцінки у майбутніх художників-педагогів. Реалізація даної умови припускає таку організацію навчання, при якій перед студентами ставляться завдання, що розкривають специфіку їх майбутньої професійної діяльності, її творчі сторони. Необхідно залучати студентів до участі у творчих конкурсах, олімпіадах з фаху, виставкової діяльності різного рівня, художньо-мистецького життя свого регіону тощо. У процесі професійного становлення студента такі аспекти, як виховання творчого підходу до навчання, залучення до самостійної роботи, виконання доручень, які дозволяють професійно розкритися та реалізувати свій особистісний потенціал, стимулюють потребу становлення професійної самооцінки.

Для активізації діяльності студентів і спрямування її на розвиток потреби в особистісно-професійному зростанні, необхідно у процесі навчання спиратися на принципи особистого спілкування, злиття спілкування і навчання, залучення до навчального процесу особистого досвіду студентів, занурення до сфери професійної специфіки художника-педагога.

Отже, успішна реалізація програми з формування професійної самооцінки може бути забезпечена наявністю наступних педагогічних умов: особистісно орієнтована спрямованість навчального процесу, реалізація принципу гуманізації навчання (створення в освітньому процесі сприятливої психологічної атмосфери для здійснення співпраці між викладачами і студентами, організація навчальної художньої діяльності як творчої взаємодії викладача і студентів); розвиток умінь самостійної діяльності студентів; розвиток професійних умінь та навичок; розвиток аналітико-рефлексивних здібностей; набуття досвіду професійної діяльності.

Предметом наших подальших наукових пошуків є створення та реалізація означених педагогічних умов у відповідній технології формування професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности: Методическое пособие / В. И. Андреев. – М.: Высшая школа, 1981. – 240 с.
2. Барская Н. А. Педагогические условия формирования самооценки менеджера в туристском вузе: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования”/ Н. А. Барская. – Москва, 2002.
3. Брель П. Ю. Педагогические условия становления профессиональной самооценки курсантов в вузе МВД: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Общая педагогика”/ П. Ю. Брель; Иркут. гос. пед. ун-т. – Иркутск, 2002. – 20 с.
4. Ильина И. А. Педагогические условия формирования у студентов самооценки готовности к профессиональной деятельности: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования”/ И.А. Ильина; Ленингр. гос. ун-т им. А. С. Пушкина – Санкт-Петербург, 2009. – 24 с.: ил.;
5. Кувшинов А. В. Формирование профессиональной самооценки у будущих учителей физической культуры: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры”/ А. В. Кувшинов. – Тула, 2000.

6. Ларионова М. А. Формирование профессиональной самооценки будущего учителя в процессе внеучебной творческой деятельности: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Общая педагогика" / М. А. Ларионова. – Москва, 1999.
7. Миронова С. Б. Педагогическая система формирования общей и профессиональной самооценки студентов вузов: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Общая педагогика" / С. Б. Миронова; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2003. – 22 с.: ил.;
8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. – К.: В-во А. С. К., 2003. – 240 с
9. Роденкова Е. А. Педагогические условия формирования профессиональной самооценки специалиста в учебно-воспитательном процессе вуза: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Е. А. Роденкова. – Москва, 2003
10. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань / Є. М. Хриков // Шлях освіти. Науково-методичний журнал. – 2011. – №2 (60). – С. 11–15.

Ракович В. В.

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
САМООЦЕНКИ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА**

В статье рассматриваются психолого-педагогические условия формирования профессиональной самооценки будущих преподавателей изобразительного искусства в учебно-воспитательном процессе высшего педагогического образования.

Ключевые слова: профессиональная самооценка, художник-педагог, рефлексия, учебная деятельность, гуманизация учебы.

Rakovich V. V.

**FUTURE TEACHERS OF FINE ART HAVE PEDAGOGICAL TERMS OF FORMING OF
PROFESSIONAL SELF-APPRAISAL**

The article describes psychological and pedagogical conditions of forming professional self-appraisal future teachers of fine art development in teaching and educational process of higher pedagogical education.

Key words: professional self-appraisal, artist-teacher, reflection, educational activity, humanizing of studies.

УДК 378+81/233+371.13+168.522

Руденко Ю.А.

**ВИКОРИСТАННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ У РОЗВИТКУ УВИРАЗНЕННЯ
МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

Автор статті аналізує особливості віршованих творів та з'ясовує їх місце у розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. У статті проведено паралель між розвитком увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та розвитком експресивного мовлення дітей дошкільного віку.

Ключові слова: майбутні вихователі, дошкільні навчальні заклади, увиразнення мовлення, система віршування.

Актуальність дослідження визначається державними вимогами та концептуальними положеннями щодо мовної освіти громадян України, реалізація яких має забезпечити вільне володіння всіма громадянами державною українською мовою. Важливого значення в цьому процесі набуває висхідна ланка освіти дошкільля. Кінцевим результатом навчання рідної мови